

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1917 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Närvarande: herrar Lindhagen, Gezelius, Stårner, greve Spens, Dahl, Permansson, Klefbeck, Pettersson i Bjälbo, Gustafsson i Örebro, Holmdahl, Pettersson i Södertälje, Rehn och Lindqvist i Kosta.

Genom en den 19 maj 1917 dagtecknad proposition, nr 367, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Beträffande de skäl, varå förslaget grundats, får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till propositionen.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaft en med anledning av densamma av herrar *David Norman, Gust. Odqvist, C. J. Öberg, Joh. Jeansson* i Kalmar, *Karl Kahlström, David Pettersson, Wilh. Hellberg, P. Nilsson* i Bonarp, *John Erlansson, Per Gabrielsson, J. A. Jonsson, Malte Sommelius, A. P. Gustafsson, M. Svensson, Joh. G. Svensson, E. O. Magnusson, C. O. Johanson, C. O. Svensson, P. M. Olsson, Cornelius Olsson, Bernhard Nilsson, E. Räf, Petrus Nilsson*,
Bihang till riksdagens protokoll 1917. 9 saml. 50 häft. (Nr 65.)

Motion.

John Jönsson i Boa, Edv. Andersson, Arthur Gustafsson i Kasenberg, S. Welin, S. A. Larsson, E. v. Hofsten, Sam Söderberg, R. Andersson, Axel Lundblad, Alfred Pettersson och A. Henriksson inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 498, i vars yrkande herr Pehr Aug. Andersson instämt.

I motionen har anförts följande:

»I Kungl. Maj:ts den 19 maj 1917 dagtecknade nådiga proposition, nr 367, föreslås riksdagen antagandet av lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Bland varor, som falla under föreliggande förslaget, märkas livsmedel, foder för kreatur och gödningsämnen. Däremot torde icke utsädesspannmål falla under lagförslagets bestämmelser.

Nu torde det vara en på många håll gjord bitter erfarenhet, att utsädesspannmål detta år på många håll betingat på grund huvudsakligen av genom s. k. *mellanhänder* uppskruvade priser, som måste betraktas som oskäligen. För att taga ett exempel kan anföras, hurusom vid Jönköpings läns hushållningssällskaps sammanträde den 19 maj från auktoritativt håll meddelades, att utsädeshandlande betingat sig för korn ett pris av 65 öre per kilogram och för havre 50—55 öre per kilogram. Då lantmännen, särskilt de mindre, i regel torde ha sålt sin spannmål till de åsatta maximipriserna, föreligger här en abnorm prisstegring. Detta har medfört, enligt vad vi ha oss bekant, att jord blivit obesädd eller undermåligt besädd på åtskilliga håll.

Givet är, att konsumtionsbegränsning genom höga pris å utsädesspannmål icke är önskvärd. En sådan kommer att medföra produktionsminskning och sålunda stå i fullkomlig strid med alla de åtgärder, som vidtagits för att åstadkomma kraftig produktionsökning. I sammanhang härmed torde få erinras om, hurusom riksdagen i skrivelse nr 56 av 27 mars detta år anhållit, att Kungl. Maj:t genom införande av maximipris eller på annat sätt droge försorg om att utsädesspannmål under innevarande vår må hållas tillgänglig i marknaden för skäligt pris, en skrivelse, vilken, såvitt vi ha oss bekant, ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Under dessa förhållanden förefaller det oss av behovet påkallat, att det nu föreliggande lagförslaget även kommer att omfatta utsädesspannmål.

På grund härav tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det i kungl. propositionen nr 367 framlagda lagförslaget, att även utsädesspannmål må upptagas bland de uti 2 § i lagen angivna varor.

Tillika anhålles, att lagutskottet behagade vidtaga med anledning härav erforderlig omformulering av lagförslaget.»

Utskottet har vid granskning av lagförslaget ansett detsamma kunna i huvudsak förordas, men har funnit skäl till anmärkning i vissa detaljfrågor, varom utskottet får hänvisa till vad nedan anföres.

Utskottet.

2 §.

I likhet med motionärerna finner utskottet, att förevarande lag bör omfatta jämväl utsädesspannmål. Utskottet håller ytterligare före, att utsäde av vad slag som helst bör komma under lagen. Visserligen kan det icke anses uteslutet att föra utsädesspannmål under lagens bestämmelser om livsmedel, men då full tydlighet har sina fördelar och det som sagt torde vara önskligt, att varje slag av utsäde, även där detsamma icke kan betecknas såsom livsmedel, kommer under lagens stadganden, har utskottet i 2 § insatt ordet »utsäde». Utskottet vill framhålla, att denna komplettering icke kan, vid jämförelse mellan förevarande lag och maximiprislagen, där ordet utsäde icke återfinnes, förleda till det antagande, att utsäde av vad slag som helst icke skulle falla under maximiprislagen.

12 §.

Utskottet har ansett, att angivare icke bör tillerkännas andel i böterna, samt att åklagarens andel bör begränsas till en tredjedel, dock högst femtusen kronor.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte i anledning av sagda proposition och den i ämnet väckta motionen för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden skola, under den tid Konungen förordnar, de i 2—12 §§ upptagna bestämmelserna äga tillämpning.

2 §.

Den, som vid avyttring av livsmedel, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus, beklädnadsvara eller annan dylik för människors uppehälle erforderlig förnödenhet eller ock foder för kreatur eller gödningsämnen tager eller betingar sig vederlag, som han insett eller bort kunna inse vara med hänsyn till föreliggande omständigheter uppenbart oskäligt, straffes med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse från och med en månad till och med ett år.

Samma lag vare, där någon utbjuder sådan vara till avyttring mot vederlag, som nyss är sagt.

Såsom vederlag skall anses värdet av alla för varan tagna, betingade eller fordrade förmögenhetsförmåner, ändå att de till döljande av vederlagets verkliga storlek upptagas såsom förmåner, vilka gärningsmannen i annat avseende tagit, betingat sig eller fordrat.

2 §.

Den, som vid avyttring av livsmedel, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme eller ljus, beklädnadsvara eller annan dylik för människors uppehälle erforderlig förnödenhet eller ock foder för kreatur eller gödningsämnen eller utsäde tager eller betingar sig vederlag, som han insett eller bort kunna inse vara med hänsyn till föreliggande omständigheter uppenbart oskäligt, straffes med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse från och med en månad till och med ett år.

Samma lag vare, där någon utbjuder sådan vara till avyttring mot vederlag, som nyss är sagt.

Såsom vederlag skall anses värdet av alla för varan tagna, betingade eller fordrade förmögenhetsförmåner, ändå att de till döljande av vederlagets verkliga storlek upptagas såsom förmåner, vilka gärningsmannen i annat avseende tagit, betingat sig eller fordrat.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

3 §.

Undanhåller den, som för avyttring tillverkat, framvunnit eller annorledes förvärvat vara, som i 2 § sägs, varan från avyttring under sådana omständigheter, att undanhållandet, ensamt eller i förening med dylikt förfarande av andra, medför uppenbar fara för oskäligen stegring av priset vid varans övergång till förbrukaren, varde, där han insett eller bort kunna inse faran, straffad med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse från och med en månad till och med ett år.

Vad nu är stadgat skall icke gälla, där Konungen eller den Konungen därtill bemyndigar för visst fall eller i därom utfärdad kungörelse meddelat tillstånd att lägga vara å lager.

4 §.

Köper någon för avyttring eller förvärvat han eljest såsom mellanhand vara, som i 2 § sägs, och sker det under sådana omständigheter, att åtgärden, ensamt eller i förening med dylikt förfarande av andra, medför uppenbar fara för oskäligen stegring av priset vid varans övergång till förbrukaren, varde, där han insett eller bort kunna inse faran, straffad med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse från och med en månad till och med ett år.

5 §.

Idkar enskild person, bolag eller förening såsom mellanhand, yrkesmässigt eller annorledes, handel med vara, som i 2 § sägs, och finnes denna verksamhet, ändå att den icke innefattar brottsligt förfarande, varom i 2, 3 eller 4 § förmäles, motverka det allmännas åtgärder beträffande folkhushållningen, äge Konungen eller den Konungen därtill bemyndigar förbjuda den enskilde, bolaget eller föreningen att idka handel med sådana varor, som i 2 § avses, i vidare mån än som erfordras för avyttring utan onödigt dröjsmål av vara, vilken förvärvats före förbudets delgivning. Å den, som meddelat förbudet, skall ankomma att vidtaga erforderliga åtgärder för övervakning av avyttringens behöriga gång.

Bryter någon mot delgivet förbud, straffes med fängelse från och med en månad till och med två år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må till böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor dömas.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

6 §.

Förövas brott, som i 2, 3 eller 4 § sägs, av den, som förut begått brott mot något av nämnda lagrum, vare straffet fängelse från och med en månad till och med två år eller straffarbete från och med två månader till och med två år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må till böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor dömas.

7 §.

Fälles någon till straff för brott, som i 2 § första stycket sägs, eller för brott mot 3 eller 4 §, må domstolen, efter ty skäligt finnes, kunna förplikta gärningsmannen att utgiva, helt eller delvis, i det förstnämnda fallet värdet av taget eller betingat vederlag, vid brott mot 3 § värdet av vara, som på sätt i samma lagrum sägs undanhållits från avyttring, samt vid brott mot 4 § värdet av vara, som gärningsmannen på sätt där omförmäles förvärvat för avyttring.

8 §.

Fortsätter den, som är ställd under åtal för brott, varom i 2, 3, 4 eller 5 § förmäles, samma brott, varde dömd till särskilt ansvar för varje gång stämning delgivits.

9 §.

Livsmedelsnämnd eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd åligger att ägna synnerlig uppmärksamhet däråt, att brott mot denna lag angivas till åtal.

10 §.

Det åligger allmän åklagare att åtala brott, varom i denna lag förmäles.

Åklagaren äger, för utrönande, huruvida sådant brott blivit begånget, låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, där vara, som i 2 § sägs, kan antagas förvarad, så ock taga del av näringsidkares handelsböcker och andra dylika handlingar. Av det, som därvid eller vid övervakning, varom i 5 §

(Kunql. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

förmåles, inhämtats, må icke yppas annat, än som erfordras för avgörande av frågan om åtals anhängiggörande och för åtals utförande.

11 §.

Åklagare åligger att till den, som Konungen jämlikt 5 § bemyndigat meddela sådant förbud, som där omförmåles, eller, därest dylikt bemyndigande icke givits, till jordbruksdepartementet insända ej mindre anmälan om åtal, som åklagaren anhängigjort för brott mot denna lag, än även utslag, varigenom blivit slutligen dömt angående åtalet.

12 §.

Av böter, som ådömas enligt denna lag, så ock av vad gärningsmannen enligt 7 § förpliktats utgiva, tillfalle *hälften*, dock högst femtusen kronor, åklagaren och återstoden kronan. *Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.* Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

12 §.

Av böter, som ådömas enligt denna lag, så ock av vad gärningsmannen enligt 7 § förpliktats utgiva, tillfalle *en tredjedel*, dock högst femtusen kronor, åklagaren och återstoden kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1918. Förordnande, som avses i 1 §, samt förbud och annan bestämmelse, som enligt 5 § meddelats, skola ej gälla längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen avses, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

Stockholm den 5 juni 1917.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.

Reservation

av herr *Dahl*, som anfört:

Den i förevarande lagförslag innefattade lagstiftning syftar att träffa missförhållanden, om vilkas skadlighet och fördömlighet meningskiljaktighet ej torde kunna råda. Beskaffenheten av den samhällsverk-samhet, inom vars gränser missförhållandena yppa sig, medför emeller-tid en betydande svårighet att uppdraga gränsbestämning emellan lovlig näringsutövning och straffvärd illojalitet. Därav föranledd osäkerhet i brottsbestämning och otrygghet även för den lovliga näringens utövare måste föranleda tveksamhet emot lagstiftningen och skall, för undvikande av en obehörig utsträckning av lagtillämpningen, densamma begränsas till synnerlig snävhet, så äventyras, att lagen kommer att framstå så-som allenast en bokstav. Förhållandena i Österrike och Tyskland lämna bevis i sistberörda avseende.

Då jag i alla fall ej ansett mig böra avstyrka varje lagstiftning i förevarande syfte, har jag — i likhet med föredragande departements-chefen och en ledamot av lagrådet — letts av förhoppningen, att redan kriminaliseringen av den med uppenbart oskäligen pris opererande handeln med förnödenheter skulle verka avskräckande.

Jag biträder fördenskill förslaget, såvitt detsamma avser att straff-belägga den uppenbart oskäligen prisbestämningen.

Vad åter angår de ingripanden, som innefattas i 3 och 4 §§, har jag inom utskottet ställt mig avvisande. Att kriminalisera samhälls-skadlig lagring och »kedjehandel» kan — hur önskvärd denna krimi-nalisering må vara i och för sig — verka hindrande mot även lovliga och synnerligen önskligen åtgärder från varuförmedlarna. Då härtill kommer att, enligt min mening, förfogandelagen och maximiprislagen — därest de med omsikt och i rätt tid användas — giva myndigheterna erforderliga medel att avvärja den mera väsentliga skada, som hotar från nu berörda missförhållanden, har jag ansett §§ 3 och 4 böra utgå. — Då jag ej inom utskottet vunnit anslutning för denna mening, anser jag mig ej böra fullfölja mitt yrkande härutinnan.

Beträffande slutligen den utomordentligt vittgående befogenhet, som enligt § 5, inrymmes åt Kungl. Maj:t eller underordnad myndighet, kan jag ej finna förhållandena påkalla lagfästade av dylik rätt att be-röva individen hans utkomstmöjlighet. Visserligen förutsättes, enligt motiveringen, att den ifrågavarande avstängningsrätten skulle tillämpas

endast mot den som »efter företagen noggrann prövning» funnes icke motsvara den allvarliga tidens krav i fråga om yrkesmässig handelsutövning. Men jag är ej för min del beredd att på sätt här föreslagits, ställa näringsidkarens yrkesutövning i beroende av administrativ myndighet, om vars bedömningsgrunder med hänsyn till skeende växlingar ovisshet måste råda.

Jag hemställer förty, att § 5 måtte utgå, att ordningsföljden för följande §§ måtte därefter jämkas, samt att, vid godkännande av dessa yrkanden, följande §§ måtte erhålla nedan upptagna jämkade lydelse:

§ 7. Fortsätter — — varom i 2, 3 eller 4 § förmäles — — delgivits.

§ 9. Det åligger — — Av det som därvid inhämtats, må etc. — — utförande.

§ 10. Åklagare åligger att till jordbruksdepartementet etc. — — åtalet.

§ 11. Av böter — — enligt 6 § — — strafflag.